

Autoreferat

1. Imię i nazwisko: Ryszard Ficek

2. Posiadane dyplomy, stopnie naukowe lub artystyczne - z podaniem podmiotu nadającego stopień, roku ich uzyskania oraz tytułu rozprawy doktorskiej.

W 2006 roku uzyskałem stopień doktora nauk humanistycznych w zakresie nauk o polityce, nadany uchwałą Rady Wydziału Politologii Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej dnia 26 maja 2006 r., na podstawie publicznej obrony rozprawy doktorskiej zatytułowanej: „Tanzania: narodziny i funkcjonowanie państwa”. Promotorem rozprawy doktorskiej był prof. dr hab. Antoni Mieczkowski. Recenzenci: prof. dr hab. Czesław Maj z UMCS, śp. prof. zw. dr hab. Wiesław Dobrzycki z Uniwersytetu Warszawskiego.

W 2000 roku uzyskałem stopień doktora nauk teologicznych w zakresie teologii moralnej, nadany uchwałą Rady Wydziału Teologii Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego dnia 21 stycznia 2000 r., na podstawie publicznej obrony rozprawy doktorskiej zatytułowanej: „Zaangażowanie chrześcijan w życie społeczne w nauczaniu Kardynała Stefana Wyszyńskiego”. Promotorem rozprawy doktorskiej był bp. prof. dr hab. Andrzej Franciszek Dziuba. Recenzenci: ks. prof. dr hab. Janusz Lewandowski UKSW, śp. prof. zw. dr hab. Czesław Stanisław Bartnik z Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego.

W 1995 roku uzyskałem tytuł zawodowy magistra teologii na podstawie obrony pracy magisterskiej zatytułowanej: „Śmierć i umieranie w ujęciu Bernharda Häringa”. Promotorem rozprawy był śp. ks. dr hab. Stanisław Mojek.

3. Informacja o dotychczasowym zatrudnieniu w jednostkach naukowych lub artystycznych.

2023 – Wyższa Szkoła Społeczno-Gospodarcza w Przeworsku.

2006 – W tym roku rozpocząłem pracę jako katolicki kapłan w diecezji Rockville Centre/NY, Stany Zjednoczone, którą kontynuuję do dzisiaj. Polega ona na działalności duszpasterskiej

głównie w środowisku amerykańskim, ale także wśród Polonii amerykańskiej kultywującej język, zwyczaje i tradycje polskie. Moje zaangażowanie duszpasterskie dotyczy chrześcijańskiej formacji dzieci, młodzieży i rodzin katolickich w duchu personalistycznej wizji życia społecznego.

2003 - 2005 – Salvatorian Institute of Philosophy and Theology (obecnie: Jordan University College) w Morogoro, Tanzania.

4. Omówienie osiągnięć, o których mowa w art. 219 ust. 1 pkt. 2 ustawy z dnia 20 lipca 2018 r. Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce (Dz. U. z 2021 r. poz. 478 z późn. zm.).

4. 1. Obszar zainteresowań naukowo-badawczych

Po otrzymaniu stopnia doktora nauk teologicznych w zakresie teologii moralnej w Katolickim Uniwersytecie Lubelskim (Katolicka Nauka Społeczna), jak również tytułu doktora nauk humanistycznych w zakresie nauk politycznych nadanego uchwałą Rady Wydziału Politologii Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie zasadniczy obszar moich zainteresowań badawczych oscyluje wokół zagadnień dotyczących państwa i wielowymiarowych form jego funkcjonowania, które sytuują się w szerszym kontekście relacji międzynarodowych, czego egemplifikacją pozostają opracowania i publikacje naukowe prezentowane w moim dorobku naukowo-badawczym. Chodzi tutaj zarówno o problematykę poruszaną w dysertacji doktorskiej zatytułowanej „Zaangażowanie chrześcijan w życie społeczne w nauczaniu Kardynała Stefana Wyszyńskiego” (KUL, 2000), jak też w analizach zaprezentowanych w mojej drugiej pracy doktorskiej „Tanzania: narodziny i funkcjonowanie państwa” (UMCS, 2006), co świadczy o ciągłości zainteresowań naukowych określających moją tożsamość badawczą.

W kontekście prezentowanych przeze mnie zagadnień dotyczących dynamiki kształtowania państwowości można zauważyć, że – zarówno na poziomie lokalno-krajowym, regionalnym, jak też międzynarodowym – istnieje swoiste „sprzężenie zwrotne”, a wszystkie powyższe wymiary są ze sobą integralnie powiązane i wzajemnie na siebie oddziałują. Innymi słowy, wieloaspektowa problematyka dotycząca procesów „państwowotwórczych” (statebuilding) – a więc kwestie odnoszące się, m.in., do prezentowanej przeze mnie problematyki zaangażowania społeczności obywatelskiej w życie społeczno-polityczne, odpowiedzialności za kształtowanie administracyjno-instytucjonalnych zrębów państwowości,

roli społeczeństwa obywatelskiego w procesach transformacji ustrojowej, itd. – wpisuje się w złożoną rzeczywistość instytucji państwa i jego funkcjonowania, która łączy w sobie wymiar lokalno-narodowy z dynamicznie zmieniającą się rzeczywistością relacji międzynarodowych. Biorąc zaś pod uwagę osobisty dorobek naukowy, pomimo dystynktywnej metodologii, relatywnie odmiennego kontekstu historyczno-kulturowego, czy też zróżnicowanych uwarunkowań geopolitycznych, moja samoidentyfikacja badawcza i metodologiczna wpisuje się w obszar badań naukowych typowy dla dziedziny stosunki międzynarodowe.

W obrębie powyższych zainteresowań naukowych można wyróżnić cztery zasadnicze pola badawcze.

4. 1. 1. Pierwsze z nich odnosi się do zagadnień nawiązujących do personalistycznej myśli społeczno-politycznej Kardynała Stefana Wyszyńskiego. Istotnym elementem niniejszego obszaru badawczego jest tutaj kwestia zaangażowania chrześcijan w życie społeczno-polityczne ukazywane w kontekście uwarunkowań ustrojowych PRL-u, z uwzględnieniem ówczesnej sytuacji międzynarodowej po II wojnie światowej. Pożoga wojenna, destruktywny wpływ totalitarnych systemów politycznych (niemiecka ideologia narodowego socjalizmu i komunizm), jak też wyjątkowo trudne międzynarodowe uwarunkowania geopolityczne doprowadziły ówczesną Polskę do tak głębokiej zapaści polityczno-gospodarczej, że PRL można śmiało sklasyfikować jako typowe państwo rachityczne (fragile state). Przyczyniła się do tego realizowana oficjalnie powojenna strategia polityczna Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej, która – jako państwo należące do komunistycznego Bloku Wschodniego – należała do strefy wpływów zdominowanej przez Związek Radziecki. Wraz z transformacją ustrojową Polski powojennej i zmianą ówczesnego paradygmatu władzy, ofensywa ideologii komunistycznej miała na celu zmianę standardów i zasad życia społeczno-politycznego, jak też „przemodelowanie” światopoglądu i mentalności Polaków w oparciu o koncepcję „nowej moralności socjalistycznej” zakorzenionej w marksistowsko-leninowskich wzorcach ideologii materialistycznej.

Wprawdzie oficjalna propaganda PRL-u podkreślała istotne znaczenie internacjonalizmu, pluralizmu i demokracji, to jednak powyższe idee rozumiane były w kategoriach specyficznych dla doktryny komunistycznej, typowej dla tzw. „demokracji ludowej”. W praktyce wykorzystywane były one instrumentalnie jako narzędzia służące całkowitemu podporządkowaniu instytucji państwa totalitarnemu systemowi władzy. Innymi słowy, współzależność „demokracji ludowej” i socjalizmu – w wersji marksistowsko-

leninowskiej – była centralnym elementem wysiłków na rzecz realizacji założeń i priorytetów politycznych PRL.

Z kolei personalistyczno-wspólnotowa koncepcja państwa prezentowana przez Wyszyńskiego była przeciwna zarówno absolutyzacji państwa, jak też różnym formom jego deprecjacji. W mniemaniu Prymasa, prawidłowo funkcjonujące państwo – antyteza państwa rachitycznego - nie powinno być ani państwem *stricte* opiekuńczym, ani też neutralnym światopoglądowo. Jego zdaniem, podstawowym zadaniem państwa jest – szeroko rozumiana – troska o społeczeństwo obywatelskie i „dobro wspólne”, w oparciu o narodową rację stanu.

Wykorzystywana w niniejszych analizach metodologia badawcza, uwzględniająca specyfikę nauk społecznych, akcentuje perspektywę personalistyczno-humanistyczną. W trakcie przeprowadzonych badań wyeksponowano wiele istotnych kwestii dotyczących problematyki budowania zrębów państwowości powojennej Polski, które można odnieść także do zagadnień typowych dla państw rachitycznych funkcjonujących we współczesnych realiach stosunków międzynarodowych. Należy do nich, m.in., kruchość i słaba efektywność instytucjonalna aparatu administracyjnego PRL-u, permanentny kryzys gospodarczy, jak też dezintegracja wspólnoty obywatelskiej spowodowana wpływem marksistowsko-leninowskiej doktryny komunistycznej (walka klas), która miała szczególnie negatywne oddziaływanie na takie struktury społeczne, jak rodzina i naród. Ma to swoje odzwierciedlenie także w ówczesnej sytuacji międzynarodowej determinującej globalne uwarunkowania geopolityczne (Zimna Wojna). Zasadniczym jednak problemem ówczesnej epoki było lansowanie tzw. „ideologii niepełnych” (tzn., zarówno komunistycznego kolektywizmu, jak też mocno propagowanego obecnie skrajnie liberalnego indywidualizmu). Miały one szczególnie destruktywny wpływ na realia ówczesnej Polski, który wyrażał się m.in. w redukcjonistycznej wizji człowieka, społeczności obywatelskiej, jak również charakteryzował się specyficznym postrzeganiem instytucji państwa, co miało swoje oddziaływanie na kształtowanie polityki wewnętrznej, koncepcji bezpieczeństwa narodowego, jak też strategii polityki zagranicznej.

Zaprezentowane tutaj badania analizują specyfikę tzw. „niepełnych” koncepcji osoby ludzkiej i ich wpływ na zaangażowanie społeczności obywatelskiej w życie publiczne w wymiarze politycznym, kulturowym i ekonomicznym. Ponadto, w kontekście moich badań przeprowadzona została krytyczna analiza doktryn i ideologii odpowiedzialnych za negatywne skutki przemian społeczno-politycznych zachodzących zarówno w powojennej rzeczywistości Polski na poziomie krajowym, ale także w aspekcie międzynarodowym. Prezentowana w moich publikacjach analiza badawcza proponuje również konstruktywne sposoby działania, dzięki którym współczesne modele życia publicznego pozwoliłyby kształtować rzeczywistość

społeczno-polityczną na „miarę osoby ludzkiej”, w oparciu o humanistyczną wizję człowieka i obywatela funkcjonującego w demokratycznym państwie zdominowanym przez „rządy prawa”.

W nawiązaniu do powyższej problematyki wydałem drukiem dwie monografie:

- *Christians in Socio-Political Life: An Applied Analysis of the Theological Anthropology of Cardinal Stefan Wyszyński Primate of Poland*, Toruń: Wydawnictwo Adam Marszałek, 2020, ss. 406. ISBN: 978-83-818-0235-2;
- *Zaangażowanie chrześcijan w życie publiczne: w kontekście nauczania kardynała Stefana Wyszyńskiego, prymasa Polski*, Lublin: Gaudium 2020, ss. 528. ISBN: 978-83-7548-390-1.

Opublikowane zostały również następujące artykuły:

- *Moral Renewal as a Socio-Religious Imperative and the Destructive Actions of an Oppressive Totalitarian State: in the Context of Cardinal Stefan Wyszyński's Personalistic Concept of Social Life*, „Roczniki Teologiczne,” 2020: 67(5), ss. 39-61. DOI: <https://doi.org/10.18290/rt20675-31>;
- *Patriotism as Love of the Homeland or another Form of Nationalism? Devotedness, Allegiance, and Loyalty to the Native Country in the Thought of Cardinal Stefan Wyszyński*, „Collectanea Theologica,” 2021: 91(2), ss. 77-117. DOI: <https://doi.org/10.21697/ct.2021.91.2.04>;
- *Love, Mercy and Social Justice in the Context of Cardinal Stefan Wyszyński's Personalist Concept of Social Life*, „Collectanea Theologica,” 2021: 91(1), ss. 101-132. DOI: <https://doi.org/10.21697/ct.2021.91.1.05>;
- *The Critique of Liberal Capitalism in the Light of Cardinal Stefan Wyszyński's Personalistic Concept of Socio-Economic Life*, „Poznańskie Studia Teologiczne,” 2021: 38(38), ss. 161-188. DOI: <https://doi.org/10.14746/pst.2021.38.08>;
- *Cardinal Stefan Wyszyński's Personalist-Communitarian Concept of the State and the Socio-Political Transformations of Poland in the Post-War Decades*, „Studia Koszalińsko-Kołobrzeskie,” 2021: 28, ss. 399-422. DOI: <https://doi.org/10.18276/SKK.2021.2821>;
- *The Liberal Capitalism and the System of „Real Socialism” in the Context of Cardinal Stefan Wyszyński's Personalist Concept of Socio-Political Life*, „Studia Paradyskie,” 2021: 31, ss. 21-46. ISSN: 0860-8539;
- *The Ideology of Liberalism and Socialism in the Context of Cardinal Stefan Wyszyński's Personalist Concept of Social Life*, „Teologia i Człowiek,” 2021: 56(4), ss. 61-79. DOI 10.12775/TiCz.2021.027;

¹ W opublikowanych przeze mnie artykułach podane zostały informacje o mojej afiliacji. Wskazana została tam adnotacja, że jest to Katolicki Uniwersytet Lubelski Jana Pawła II w Lublinie, bądź też Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie. Powyższa informacja wiąże się z przekonaniem, że „afiliacja” dotyczy uczelni, gdzie uzyskałem stopień doktora, a nie oficjalnego miejsca zatrudnienia.

- *Irrational Rationality of Individualism, Tortuous Logic of Collectivism, and Cardinal Stefan Wyszyński's Integral-Humanist Concept of Socio-Political Life*, „Wrocławski Przegląd Teologiczny,” 2021: 29(2), ss. 273–308. DOI: 10.34839/wpt.2021.29.2.273-308;
- *Collectivism, Individualism, and Cardinal Stefan Wyszyński's Personalistic Concept of Man*, „Roczniki Nauk Społecznych,” 2020: 48(1), ss. 5-32. DOI: <https://doi.org/10.18290/rns20481-1>;
- *Christian Engagement in the Socio-Economic Life in the Thought of Cardinal Stefan Wyszyński*, „Studia Teologiczne,” 2022: 40, ss. 437-470. DOI: <https://doi.org/10.56898/st.10164>;
- *Ideologia liberalnego kapitalizmu, credo socjalizmu i personalistyczna koncepcja życia społecznego Stefana Wyszyńskiego*, „Śląskie Studia Historyczno-Teologiczne,” 2023: 54(2), ss. 160-177.

4. 1. 2. Drugi obszar moich zainteresowań naukowo-badawczych dotyczy historycznych aspektów działalności Kościoła Katolickiego funkcjonującego w uwarunkowaniach społeczno-politycznych Polski powojennej, ze szczególnym uwzględnieniem życia i pasterskiej działalności Stefana Wyszyńskiego, prymasa Polski. Głównym celem powyższych analiz badawczych jest ukazanie specyfiki totalitaryzmu komunistycznego w odniesieniu do sytuacji Kościoła Katolickiego. Analiza omawianych zagadnień wiązała się z koniecznością zaprezentowania natury komunistycznego zniewolenia i destruktywnej specyfiki powojennego ustroju PRL-u określanego jako „dyktatura proletariatu”, czy też okres „realnego socjalizmu”. W przedstawionych przeze mnie badaniach uwzględniono wyjątkowo trudną sytuację Kościoła Katolickiego, który był zmuszony nie tylko do walki o swoje przetrwanie, ale przede wszystkim o zachowanie chrześcijańskiej tożsamości narodu polskiego. Ukazanie zaś kluczowych komponentów nauczania i posługi pasterskiej Prymasa Tysiąclecia okazuje się być aktualne także dla kształtowania współczesnej rzeczywistości Kościoła, społeczeństwa obywatelskiego, narodu i państwa, także w wymiarze międzynarodowym (m.in. rola Kościoła Katolickiego w procesie pojednania z Niemcami, perspektywa „dialogu ze światem” w okresie przed i po *Vaticanum II*, miejsce chrześcijan w świecie współczesnym, itd.).

Z kolei reinterpretacja komunistycznej doktryny politycznej z perspektywy chrześcijańskiej prakseologii personalistycznej ukazuje jej zdecydowanie destrukcyjny charakter. Przedstawienie fundamentalnych założeń ówczesnego antychrześcijańskiego paradygmatu opartego na ideologii marksistowsko-leninowskiej pozwala zinterpretować doktrynę polityczną „realnego socjalizmu” nie tylko w kategoriach definiujących, ale także legitymizujących, a nawet uwierzytelniających jedną z najbardziej destruktywnych form ustrojowych XX wieku. Ma to kluczowe znaczenie, zwłaszcza dzisiaj, kiedy pojawiające się

opinie często bagatelizują brutalny charakter komunizmu, a nawet traktują niniejszą „formę ustrojową” jako – swego rodzaju – „specyficzne zjawisko historyczne” usytuowane w rzeczywistości społeczno-politycznej usiłującej rozwiązać wiele skomplikowanych kwestii społecznych, geopolitycznych, kulturowych i gospodarczych.

W sytuacji Polski powojennej, Episkopat Polski – na czele z Prymasem Wyszyńskim – niewątpliwie dostrzegał potrzebę zmiany struktur i uwarunkowań życia publicznego w państwie. Niemniej jednak Wyszyński nie uważał tego za naczelne zadanie Kościoła. Nie czuł się on również powołany do zmiany reżimu politycznego. Prymasowska krytyka dotyczyła przede wszystkim antropologicznego i moralnego wymiaru życia społeczno-politycznego. Sam Wyszyński miał jednak świadomość, że szkodliwe elementy ustroju politycznego państwa ulegną zdecydowanej zmianie, jeśli zapanuje odpowiedni porządek moralny (rządy prawa). Wielokrotnie też mówił o „nastawieniu społecznym”, które sprzyjałoby sprawiedliwej transformacji ustrojowej państwa polskiego. Niniejsza dyspozycja i transformacja społeczno-moralna – jego zdaniem – powinna opierać się na fundamencie zasad moralnych typowych dla religii chrześcijańskiej, której celem jest przemiana ludzkiego serca (*metanoia*). Dopiero „przemieniona w duchu Ewangelii” społeczność obywatelska może stać się właściwym podmiotem transformacji ustrojowej państwa i podstawą dla właściwego kształtowania „dobra wspólnego” w wymiarze lokalnym i ogólnoludzkim.

Odzwierciedleniem moich zainteresowań w tym obszarze naukowo-badawczym jest monografia:

Primate of the Millennium Cardinal Stefan Wyszyński: Life and Legacy, Toruń: Wydawnictwo Adam Marszałek, 2021, ss. 322. ISBN: 978-83-8180-461-5 [Powyższej monografii nie wliczam jednak do mojego dorobku naukowego, ponieważ na jej podstawie opublikowano kilka artykułów naukowych].

Ponadto, wydałem drukiem następujące artykuły naukowe:

- *Stefan Wyszyński: The Lublin's Period of Episcopal Ministry (1946-1949)*, „Roczniki Teologiczne,” 2021: 68(4), ss. 113-129. DOI: 10.18290/rt21684-4;
- *Pastoral Ministry of Cardinal Stefan Wyszyński and the Reality of the People's Republic of Poland: A Pragmatism of Resistance (1956-1970)*, „Nasza Przyszłość,” 2021: 135, ss. 185-232. DOI: 10.52204/np.2021.135.185-232;
- *The Włocławek Period of Fr. Stefan Wyszyński's Pastoral Ministry: Youth and the Seminary Formation for The Priesthood (Part 1)*, „Resovia Sacra,” 2020: 27, ss. 267-282;
- *The Włocławek Period of Fr. Stefan Wyszyński's Pastoral Ministry: Presbyterate and The Time of Priestly-Spiritual Leadership (Part 2)*, „Resovia Sacra,” 2021: 28, ss. 57-74. DOI: 10.52097/rs.2021.57-74;

- *A Realism of Survival: Stefan Wyszyński and the Post-War Political Transformation of Poland (1945–1956)*, "UR Journal of Humanities and Social Sciences," 2021: 18(10), ss. 94–113. DOI: 10.15584/johass.2021.1.6;

- *Communist Totalitarian Regime and the Status quo of the Catholic Church in the Context of Post-War Reality of Poland (1945–1956)*, „Roczniki Teologiczne,” 2022: 69(4), ss. 85-108. DOI: <https://doi.org/10.18290/rt22694.5>.

4. 1. 3. Trzeci kierunek moich zainteresowań naukowo-badawczych obejmuje problematykę kultury chrześcijańskiej ukazywanej przez pryzmat personalistycznej wizji człowieka, której czołowymi przedstawicielami byli papież Jan Paweł II i – wspomniany wcześniej – kardynał Stefan Wyszyński. Unikalność personalistycznego paradygmatu kultury chrześcijańskiej ukazuje osobę ludzką rozumianą jako *homo artifex*, który jest podmiotem, celem i sensem szeroko rozumianej kultury realizującym swoją potencjalność zawsze w perspektywie stwórczo-zbawczej. Dialogalny charakter kultury chrześcijańskiej i jej kompatybilność ze współczesnością sprawiają, że wszelkie „uproszczone” rozumienie kultury – w wymiarze zarówno narodowym, jak też międzynarodowym – będzie zawsze budziło sporo kontrowersji. Zastosowana przeze mnie metodologia badań dziedzictwa naukowo-duszpasterskiej posługi zarówno Jana Pawła II, jak też kardynała Wyszyńskiego podkreśla prakseologiczny walor kultury chrześcijańskiej. Wyrażał się on w zdecydowanym sprzeciwie wobec działań zmierzających do marginalizowania, a nawet odrzucania wartości transcendentalnych z publicznej przestrzeni kulturowej dzisiejszego świata. Apodyktyczna i bezpardonowa ekspansja sekularyzmu i indyferentyzmu religijnego niesie bowiem ze sobą wiele destruktywnych skutków, które – w konsekwencji – prowadzą do poważnego kryzysu kulturowego dzisiejszego świata.

Dlatego też kwestia zaangażowania w inkulturację i ewangelizację współczesnego człowieka jest istotnym zadaniem personalistycznie rozumianej kultury chrześcijańskiej. Tworząc bowiem chrześcijańską kulturę humanistyczną w wymiarze uniwersalnym człowiek kształtuje własną przestrzeń „spersonalizowanej” rzeczywistości, która formuje i dopełnia sferę jego osobowości (wymiar indywidualny i społeczny). Dzięki temu istota ludzka staje się osobą w sensie ontycznym i moralnym. Innymi słowy, kultura rozumiana w kategoriach personalistycznych okazuje się drogą do ukształtowania pełnego człowieczeństwa, zarówno w wymiarze doczesnym, jak też eschatologicznym. Co więcej, w personalistycznej antropologii kulturowej człowiek jawi się jako istota odwiecznie zamierzona, zakorzeniona w zamyśle Boga i ucieleśniona w konkretnej rzeczywistości historycznej zglobalizowanego świata.

W tym sensie, fenomen kultury chrześcijańskiej analizowany jest tutaj przez pryzmat antropologii personalistycznej, która kładzie nacisk przede wszystkim na osobę ludzką i jej godność w dążeniu do samorealizacji we wspólnocie zaangażowanej w tworzenie autentycznie humanistycznej rzeczywistości społeczno-politycznej opartej na alterocentrycznych wartościach chrześcijańskich. Na uwagę zasługuje tutaj wyakcentowanie „autonomii rzeczywistości ziemskiej”, jak też poszukiwanie transcendentnego Boga obecnego w realiach doczesności. Tak rozumiana antropologia teologiczno-filozoficzna – oparta na założeniach personalizmu relacyjnego – warunkuje chrześcijańskie rozumienie rzeczywistości społeczno-politycznej, której istotnymi elementami są idee wspólnotowości, poszanowania ludzkiej godności, dialogu, wolności, jak również sprawiedliwości i miłości społecznej.

Ponadto, personalistycznie rozumiana kultura chrześcijańska ma charakter dialogalny. Istotnym tego wymiarem jest otwartość na relacje z innymi systemami i doktrynami filozoficzno-teologicznymi, które kształtują współczesną „ponowoczesną” rzeczywistość kulturową. Przeprowadzone przeze mnie badania podkreślają zwłaszcza te aspekty, w których personalizm może – a nawet powinien – uwzględniać myśl postmodernistyczną. Postnowoczesność przejawia bowiem poczucie otwartości na „nieznane” i „inne”, aczkolwiek podważa twierdzenia o prawdzie absolutnej zawarte w „zamkniętych” systemach filozoficzno-teologicznych. Współczesny kontekst sytuacyjny wymaga jednak wsłuchiwania się także w inne narracje, biorąc pod uwagę zróżnicowane uwarunkowania filozoficzno-teologiczne współczesnych systemów kulturowych.

Ponowoczesność przymusza także tradycyjną refleksję filozoficzno-teologiczną, aby zbyt „nie racjonalizowała”, budząc współczesnego człowieka zarówno na „inność Boga”, jak też ratując go przed zawężoną logiką pragmatyczności i teologicznym kartezyjanizmem. Pomaga to dzisiejszemu człowiekowi żyć w zgodzie z przypadkiem i różnicami, korygując prowincjonalny monizm, jak też ostrzegając przed utratą przejrzystości w badaniach nad fenomenem kultury. Postmodernizm napomina również przed jednoznacznymi twierdzeniami na temat „prawa boskiego” i naturalnego, ostrzega przed systemowymi wypaczeniami, zafałszowanymi ideologiami i społeczno-politycznymi patologiami. Uwrażliwia także na fakt, że nawet autentyczna pasja poznawania prawdy religijnej może przerodzić się w wąski dogmatyzm. Innymi słowy, postmodernizm obnaża płytkość myślenia o tożsamości i jednolitości; demaskuje zafałszowane idee polityczno-ekonomiczne i kulturowe oraz odsłania uprzedzenia dotyczące formuł teoretycznych, które w praktyce okazują się nieprzystające do aktualnej rzeczywistości.

Współczesny kontekst kulturowy sprawia, że wielu teologów i filozofów kultury postrzega zachodzące zmiany i ich dynamikę nie tyle jako „niebezpieczną ewentualność” nastawioną na kolejne ustępstwa rozmywające doktrynę katolicką (destruktywny irenizm), ile jako ontologicznie wzbogacające elementy dyskursu teologicznego. Mimo wszystko, ciągle bez wystarczającej odpowiedzi pozostaje wiele pytań i problemów badawczych: czy i w jaki sposób teologia katolicka może „dostosować” swoją doktrynę do zmieniającej się rzeczywistości, nie rozmywając przy tym swojej tożsamości? Jaki jest ontologiczny status takich fundamentalnych pojęć jak dobro, prawda i piękno? Jaka w tym przypadku jest rola chrześcijańskiej metafizyki, która warunkuje podstawy logiki realizmu, „obecności” i ciągłości?

Odpowiedź na tak postawione pytania niewątpliwie wymusza odejście od – wąsko rozumianej – „postnowoczesności” i jej „niefundamentalizmu” na rzecz wyrafinowanego historycznie i ideowo personalizmu chrześcijańskiego rozumianego jako powrót do źródeł wiary i tradycji. Powyższa sugestia wydaje się być słuszną alternatywą także dla dialogu z postnowoczesnością. Nie polega ona jednak na prostym powrocie do ontoteologii, ale jest wyzwaniem i próbą zrozumienia wiary w perspektywie tradycji, jak też współczesnej myśli filozoficzno-teologicznej dotyczącej podstawowych zagadnień kultury chrześcijańskiej i jej obecności w realiach zglobalizowanego świata.

W tym obszarze zainteresowań naukowo-badawczych opublikowałem następujące artykuły naukowe:

- *Opcja fundamentalna w kontekście chrześcijańskiej koncepcji czynu ludzkiego*, „Seminare. Poszukiwania naukowe,” 2005: 21(1), 157-171;
- *Chrześcijanin i kultura: w kręgu personalistycznej myśli Kardynała Stefana Wyszyńskiego*, „Fides, Ratio et Patria. Studia Toruńskie,” 2020: 12, ss. 43–74. DOI: <https://doi.org/10.56583/frp.774>;
- *(Post-) Modernity and Christian Culture in the Context of the Personalism of Stefan Cardinal Wyszyński*, „Roczniki Kulturoznawcze,” 2020: 11(2), ss. 49-89. DOI: <https://doi.org/10.18290/rkult20112-3>;
- *Mariological Dimension of the Theological and Pastoral Concepts of Cardinal Stefan Wyszyński, Primate of Poland*, „Studia Sandomierskie,” 2020: 27, ss. 229-249. DOI: <https://doi.org/10.15633/sts.3864>;
- *Christian Faith in Dialogue with Contemporary Culture in the Personalist Thought of John Paul II and Cardinal Stefan Wyszyński*, „Verbum Vitae,” 2021: 39(2), ss. 543–569. DOI: 10.31743/vv.12227;

- *Christian Tradition and (Post) Modernity in the Context of Cardinal Stefan Wyszyński's Personalist Concept of Culture (1)*, "Studia Teologiczno-Historyczne Śląska Opolskiego," 2021: 41(1), ss. 15–33. DOI: <https://doi.org/10.25167/sth.3664>;
- *Cardinal Stefan Wyszyński's Concept of Christians Engagement in Culture*, "Warszawskie Studia Teologiczne," 2021: 34(1), 54–70. DOI: <https://doi.org/10.30439/WST.2021.1.4>;
- *Faith, Culture and a Human Person in the Thought of Cardinal Stefan Wyszyński*, „Kultura–Media–Teologia,” 2021: 46, ss. 135–159. DOI: <https://doi.org/10.21697/kmt.46.7>;
- *Christian and Culture in the Personalist Thought of Stefan Wyszyński*, „Polonia Sacra” 2021: 25(3), ss. 81–98. DOI: <https://doi.org/10.15633/ps.4061>;
- *Wiara, kultura i personalistyczna wizja osoby ludzkiej w nauczaniu kardynała Stefana Wyszyńskiego*, „Studia Nauk Teologicznych PAN” 2021: 16, ss. 195-213. DOI: <https://doi.org/10.31743/snt.12621>;
- *Christian Tradition and (Post) Modernity in the Context of Cardinal Stefan Wyszyński's Personalist Concept of Culture (2)*, "Studia Teologiczno-Historyczne Śląska Opolskiego," 2021: 41(2), ss. 15–36. DOI: <https://doi.org/10.25167/sth.4530>.

4. 1. 4. Czwarty obszar moich zainteresowań naukowo-badawczych dotyczy problematyki współczesnych państw rachitycznych, funkcjonujących zwłaszcza w peryferyjnych obszarach tzw. „Trzeciego Świata” (fragile states). Mimo dużego zróżnicowania, charakteryzują się ona, m.in., głęboką zapaścią gospodarczą, słabą efektywnością aparatu administracyjnego, niestabilnością społeczno-polityczną, a często konfliktem z użyciem przemocy. Podjęte w tym temacie badania skupiają się głównie na analizie ich genezy, specyfiki, jak też towarzyszącej im dynamice uwarunkowań społeczno-politycznych w kontekście wielowymiarowych relacji międzynarodowych. W powyższym obszarze badawczym gruntownym analizom poddane zostały formy i uwarunkowania sprzyjające dezintegracji politycznych i administracyjnych instytucji władzy, co może – w konsekwencji – skutkować demontażem ich infrastruktury państwowo-prawnej i dodatkową destabilizacją polityczno-gospodarczą (problemem ubóstwa, głodu, katastrof humanitarnych, konfliktów zbrojnych, a także przypadki naruszania elementarnych swobód obywatelskich, łamania praw człowieka, itd.).

Celem niniejszych badań było ukazanie zagadnień prawomocności i legitymizacji w kontekście dynamicznie zmieniających się uwarunkowań społeczno-politycznych. Analizowane tutaj kwestie legalności i legitymizacji poczynań władzy mają bowiem istotne implikacje zarówno dla polityki wewnętrznej samych państw rachitycznych, ale także dla regionalnych stosunków dobrosąsiedzkich, polityki międzynarodowej, a zwłaszcza dla współczesnej strategii bezpieczeństwa globalnego. Prezentowane zagadnienia ukazują

powyższe kwestie przede wszystkim w odniesieniu do teorii polityki, jak też wyzwań stawianych przez współczesną multilateralną sytuację geopolityczną na świecie. W tym kontekście pojawia się szereg istotnych pytań badawczych. Należą do nich, m.in. kwestie sposobu w jaki prawomocność i legitymizacja wpływa na efektywność zastosowanych przez władzę strategii politycznych? Jakie metody pozwalają na skuteczną mobilizację społeczeństwa w obliczu dynamiki współczesnych wyzwań społeczno-politycznych? Jakie znaczenie posiada legitymacja władzy w kontekście złożonych uwarunkowań niewydolnego politycznie i gospodarczo państwa rachitycznego? Czy i na ile legitymacja władzy, poza wymiarem moralnym i ideologicznym, ma znaczenie w zdestabilizowanych politycznie realiach państw kruchych i upadających?

Zaprezentowana przeze mnie analiza badawcza pozwala zreinterpretować szereg istotnych w tym obszarze badawczym czynników. W kontekście bowiem współczesnych uwarunkowań geopolitycznych, takie zagadnienia jak, m.in., regres polityczny i administracyjny, stagnacja, czy też kruchość instytucjonalna państwa, to obecnie szeroko dyskutowane problemy. Odnoszą się one do złożonych zjawisk, które mogą utrudnić, a nawet uniemożliwić państwu – jako suwerennemu podmiotowi polityki międzynarodowej – właściwe funkcjonowanie w obrębie swoich granic terytorialnych. Głównym tego powodem są różnego rodzaju deficyty w realizacji zadań przypisanych centralnej administracji władzy państwowej (m.in.: kontrola monopolu na legalne stosowanie przemocy, egzekwowanie prawa państwowego, polityka fiskalna, itp.).

Wprawdzie od początku lat 90-tych XX wieku, w naukach politycznych pojawiła się obszerna literatura na ten temat, przeprowadzone dotychczas badania wykazują jednak wiele mankamentów. Szczególnie uderzający jest brak systematycznych analiz naukowych dotyczących przyczyn kruchości, stagnacji politycznej i regresu państwowych instytucji administracyjnych. W kontekście zatem moich analiz badawczych nasuwają się trzy główne spostrzeżenia:

- (1) Po pierwsze, *casus* „państwa rachitycznego” łączy w sobie wiele różnorodnych, a często rozbieżnych poglądów i idei. Z jednej strony, mają one na celu zdefiniowanie koncepcyjnego ujęcia zagadnienia instytucjonalnej niestabilności i systemowej kruchości. Z drugiej jednak strony, powyższa koncepcja pełni często rolę narzędzia normatywnego i jest „etykietą” polityczną powszechnie wykorzystywaną przez organizacje ponadpaństwowe i międzynarodowych darczyńców programów pomocowych, co legitymizuje ich własne cele strategiczne w globalnej polityce zagranicznej.

(2) Po drugie, pojęcie „państwa rachitycznego” nie jest koncepcyjnie jednoznaczne. Powyższym terminem posługują się różni aktorzy sceny politycznej, reprezentujący różne programy i różne konteksty polityczne, etniczne i narodowe. Istotną rolę odgrywają tu także słabości instytucjonalne aparatu władzy, a także trwałe kryzysy polityczno-gospodarcze charakteryzujące politycznie zdestabilizowane państwa upadające. W rezultacie, koncepcja „państwa rachitycznego” podlega różnym, często zinstrumentalizowanym interpretacjom. Jej wykorzystanie jako analitycznej metody zrozumienia czynników politycznych, społecznych i ekonomicznych, które mogą warunkować niestabilność staje się zatem wysoce problematyczne. Często zaś termin „państwo rachityczne” sprowadzany jest do formy „narracji politycznej”, ponieważ jego znaczenie odzwierciedla strategiczne wizje i cele polityczne czołowych graczy na międzynarodowej scenie politycznej.

(3) Także aktorzy lokalnej sceny politycznej nie pozostają bierni wobec internacjonalizacji i instrumentalnego traktowania niniejszej koncepcji. Możliwość funkcjonowania – zwłaszcza w warunkach państwa autorytarnego – daje im dodatkowe atuty. Co więcej, ich potencjał pozwala im skutecznie stawiać opór, ignorować niewygodne opinie, angażować lokalne zasoby, a także wykorzystywać międzynarodowe zaangażowanie zagranicznych ośrodków politycznych. Dlatego też kwestia „państw rachitycznych” – zwłaszcza ich niejednoznaczność i dynamika toczącego się dyskursu politycznego w tym temacie – jest istotnym wyzwaniem dla całej społeczności międzynarodowej zaangażowanej w kształtowanie trwałego pokoju i budowanie państwowości opartej na rządach prawa.

Współcześnie jednak, zwłaszcza w środowisku międzynarodowych ekspertów i decydentów zarządzających organizacjami pomocowymi, panuje zasadnicza zgoda, co do tego, że bez reinterpretacji celów i priorytetów strategii zaangażowania międzynarodowego, „państwa rachityczne” w dalszym ciągu pozostawać będą w tzw. „ogonie” rozwijających się krajów „Trzeciego Świata”. Także dostarczanie międzynarodowej pomocy – zwłaszcza w sytuacjach polityczno-gospodarczej niestabilności połączonej z konfliktem zbrojnym i zapaścią systemu administracyjnego państwa – nie może odbywać się według tradycyjnego modelu. Złożone uwarunkowania wymagają skoordynowanego i wielowymiarowego podejścia, które wymaga połączenia działań instytucjonalnych struktur odpowiedzialnych za praworządność, stabilizację polityczno-gospodarczą, a także kształtowanie trwałych więzi opartych na pojednaniu, pokoju i współpracy na rzecz budowania stabilnej państwowości. Wymaga to jednak zintegrowanego zaangażowania administracji państwa, społeczeństwa

obywatelskiego i wspólnoty międzynarodowej. Niestety, biorąc pod uwagę współczesne modele alokacji wsparcia materialnego, logistycznego, jak też wiedzę ekspercką, państwa rachityczne nadal nie wydają się być odpowiednio wspierane przez wyspecjalizowane międzynarodowe organizacje pomocowe. Przepływ zaś pomocy materiałowo-ludzkiej wydaje się w dalszym ciągu słabo skoordynowany, nie zrównoważony, a nawet chaotyczny.

W kontekście prezentowanych przeze mnie badań, unikalnym przykładem państwa rachitycznego jest Zjednoczona Republika Tanzanii, na temat której opublikowałem obszerną monografię zatytułowaną *Tanzania: Narodziny i funkcjonowanie państwa*, Toruń: Wydawnictwo Marszałek, 2007, ss. 338. ISBN: 978-83-7441-652-8. Powyższa dysertacja przedstawia złożony proces kształtowania się państwowości Tanzanii w kontekście wielowymiarowych przemian geopolitycznych współczesnego świata. Niniejsza monografia ukazuje nie tylko burzliwy okres formowania się państwa tanzańskiego – z uwzględnieniem epoki przedkolonialnej, kolonialnej i postkolonialnej – ale także przedstawia geopolityczne uwarunkowania międzynarodowe umożliwiające nacjonalistycznym elitom partyjnym realizację strategii niepodległościowej, która – w konsekwencji – doprowadziła do powstania Tanzanii jako suwerennego bytu państwowego. Łączył on w swoim obszarze dwie historycznie, kulturowo-etnicznie i społeczno-politycznie odmienne enklawy: Tanganikę i Zanzibar (1964). Unikalność przypadku Tanzanii wyraża się tutaj w zastosowaniu nowatorskiej koncepcji transformacji politycznej, która doprowadziła do uzyskania przez państwo niepodległości. Dużą rolę w tym procesie odegrała doktryna socjalizmu afrykańskiego *Ujamaa*. Stanowiła ona ideologiczną bazę i punkt odniesienia dla opracowania strategii społeczno-politycznej mobilizacji i integracji różnorodnej etnicznie społeczności obywatelskiej. Powyższe procesy doprowadziły do zbudowania instytucjonalnych struktur władzy i aparatu administracyjnego państwa. Transformacja ustrojowa Tanzanii w oparciu o ideologię *Ujamaa* odpowiedzialna jest także za uformowanie tożsamości narodowej państwa tanzańskiego – a w konsekwencji – opracowanie programów odpowiedzialnych za politykę gospodarczą, stworzenie i realizację strategii polityki wewnętrznej i zagranicznej w oparciu o narodową rację stanu, jak również ukształtowanie koncepcji bezpieczeństwa narodowego.

Na nawiązaniu do prezentowanego powyżej obszaru badawczego wydane zostały drukiem następujące artykuły naukowe:

- *State legitimacy and political transitions of Sub-Saharan Africa*, "Dike kai nomos: Quaderni di cultura politico-giuridica," 2012: 1(3), ss. 127-146. ISSN 2239-0529;

- *The idea of a fragile state: Emergence, conceptualization, and application in international political*, "Stosunki Międzynarodowe – International Relations" 2022, 2:11. DOI: <https://doi.org/10.12688/stomiedintrelat.17468.1>;
- *The Fragile States as a Challenge to the Contemporary International Security*, "Rocznik Bezpieczeństwa Międzynarodowego," 2022: 16(1), ss. 23-53. DOI: <https://doi.org/10.34862/rbm.2022.1.3>;
- *Authoritarianism as a 'Wicked Problem' in Contemporary International Relations*, "Studia Polityczne" 2022: 53(3), ss. 111-137. DOI: <https://doi.org/10.35757/STP.2022.50.3.05>;
- *Authoritarianism: Change and Continuity in the Global Perspective*, "Athenaeum: Polish Political Science Studies," 2022: 75(3), ss. 87-104. DOI: 10.15804/athena.2022.75.05;
- *Totalitarianism versus humanitarian-personalist concept of socio-political life according to Cardinal Stefan Wyszyński*, „Rocznik Instytutu Europy Środkowo-Wschodniej,” 2022: 20(1), ss. 203-228. DOI: 10.36874/RIESW.2022.1.11;
- *Looking the Devil in the Eyes. Totalitarianism and Cardinal Stefan Wyszyński's Humanitarian-Personalist Concept of Socio-Political Life*, in: M. Nabożny, M. Wysocki (eds.), *The Church in the Face of Crises and Challenges over the Centuries, Selected Issues from the History of the Church*, Göttingen: Vandenhoeck & Ruprecht, 2023, ss. 99-126. ISBN: 978-3-525-57358-7;
- *Legitimacy in the Context of the Global Institutions of Power and the Contemporary Determinants of International Politics*, "TEKA of Political Science and International Relations," 2022: 17(1), ss. 23–36. DOI: 10.17951/teka.2022.17.1.23-36;
- *Cause and Effect of Military Conflicts in the Context of Sub-Saharan Africa's Fragile States*, "Rocznik Bezpieczeństwa Międzynarodowego," 2023: 17(2), ss. 15-34. DOI: 10.34862/RBM.2023.2.2;
- *Putin's war of attrition and contemporary conditions of the political order of Central-Eastern Europe*, "Świat Idei i Polityki," 2023: 22(2), ss. 33–48. DOI: 10.34767/SIIP.2023.02.02;
- *Hybrid Regimes and Political (Dis) Order*, "Historia i Polityka," 2023: 46(53), ss. 49–70. DOI: 10.12775/HiP.2023.030.

4.2. Prezentacja osiągnięcia naukowego

Zwieńczeniem moich zainteresowań naukowo-badawczych jest monografia zatytułowana *Unveiling Dynamics, Legitimacy and Governance in Contemporary States: Power in Fragility*, która opublikowana została przez międzynarodowe wydawnictwo Palgrave Macmillan, znajdujące się na ministerialnej liście wydawnictw punktowanych (393/46100)².

² KOMUNIKAT MINISTRA EDUKACJI I NAUKI z dnia 22 lipca 2021 r. w sprawie wykazu wydawnictw publikujących recenzowane monografie naukowe. Na podstawie art. 267 ust. 3 ustawy z dnia 20 lipca 2018 r. – Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce (Dz. U. z 2021 r. poz. 478 i 619).

Problematyka niniejszej dysertacji odnosi się do dziedziny typowej dla stosunków międzynarodowych. Podjęte w niej badania naukowe koncentrują się na wyjaśnieniu dynamiki procesów rządzenia i legitymizacji władzy, zwłaszcza w odniesieniu do państw kruchych i upadających. Powyższe zagadnienia przedstawione zostały w kontekście wielowymiarowych relacji międzypaństwowych, funkcjonowania administracyjnych instytucji władzy w globalnym systemie politycznym, a także analizie interaktywności krajowych i ponadnarodowych podmiotów politycznych działających na arenie międzynarodowej. W przypadku państw rachitycznych, agenda ideologiczna wielu ważnych aktorów politycznych może wprawdzie mieć bowiem swój autorament w jednym kraju, niemniej jednak jej oddziaływanie może wpływać nie tylko na polityczny system uwarunkowań lokalnych i regionalnych, ale także globalnych.

Istotną rolę odgrywa tutaj legitymizacja – ale także delegitymizacja – działań politycznych państwa i jego struktur instytucjonalnych. Powyższy aspekt może mieć również wymiar lokalny, jak też międzynarodowy. W przypadku jednak państw rachitycznych analizowane problemy stają się znacznie bardziej złożone. Skutki destabilizacji społeczno-politycznej i gospodarczej dotyczą bowiem w tym przypadku nie tylko peryferyjnych obszarów „Trzeciego Świata”, ale mogą oddziaływać także na sferę złożonych relacji polityczno-gospodarczych zachodzących pomiędzy różnorodnymi podmiotami międzynarodowego życia politycznego.

W kontekście analizy funkcjonowania państw rachitycznych, istotne jest zatem uwzględnienie szerszych uwarunkowań geopolitycznych, gdzie strategia działań politycznych danego państwa wpisuje się w szerszy kontekst przemian globalnych, a zwłaszcza w agendę funkcjonowania różnorodnych instytucji, zarówno krajowych i lokalnych, jak też międzynarodowych (prywatne, państwowe, pozarządowe, czy też międzyrządowe), które mogą nie tylko monitorować, ale często aktywnie wpływać na strategicznie istotne interakcje międzypaństwowe.

Przesłanki wyboru tematu

Na wybór tematu powyższej monografii wpłynęły zarówno (1) czynniki obiektywne, jak też (2) subiektywne.

1. Do czynników obiektywnych zaliczam tutaj dynamikę i charakter procesów legitymizujących działania establishmentu władzy odnoszących się głównie do państw kruchych i politycznie zdestabilizowanych. Tego rodzaju specyfika

państwowości wyraża się w administracyjnej niewydolności ośrodków władzy, częściej bezwładności polityczno-gospodarczej, co – w konsekwencji – może objawiać się instytucjonalnym regresem, a nawet kryzysem o trudnych do przewidzenia skutkach.

2. Do czynników subiektywnych wpływających na wybór niniejszej problematyki należy zaliczyć zamiar pogłębienia dotychczasowych analiz w przedłożonym powyżej temacie poprzez własne badania terenowe. Istotną rolę odegrały tutaj możliwości prowadzenia samodzielnych eksploracji badawczych w temacie powyższych zagadnień podczas wielokrotnych pobytów na terenie Ameryki Południowej, Bliskiego Wschodu, Azji, a przede wszystkim Afryki. Szczególnie istotną rolę odegrał tutaj okres działalności naukowo-dydaktycznej w krajach Subsaharyjskiej Afryki Wschodniej, a zwłaszcza kilkuletnie doświadczenie pracy akademickiej na stanowisku wykładowcy katolickiej nauki społecznej, teologii politycznej i nauk politycznych w Salvatorian Institute of Philosophy and Theology (obecnie Jordan University College) w Morogoro/Tanzania. Niniejszy okres mojej działalności naukowej okazał się bowiem doskonałą okazją do zapoznania się ze specyfiką społeczno-polityczną wielu rachitycznych państw współczesnej Afryki, ale również stanowił istotny element inspirujący do prowadzenia badań na temat charakteru „kruchej” państwowości i legitymizacji władzy w warunkach terenowych, typowych dla politycznie dysfunkcjonalnych krajów „Trzeciego Świata.” Niebagatelne znacznie odegrała tutaj mobilność w trakcie prowadzenia badań, możliwość przeprowadzenia kwerendy naukowej w wielu liczących się ośrodkach naukowych na świecie (m.in. Londyn, Dar es Salam, Nowy York, Boston, Paryż, Wiedeń), jak też zdolność pozyskiwania niezbędnych środków finansowych na realizację moich projektów badawczych.

Problem badawczy, cele naukowe i hipotezy badawcze

Zarówno badania terenowe, jak też analiza literatury dotyczącej zagadnień legitymizacji instytucji władzy w odniesieniu do państw rachitycznych pozwoliła zidentyfikować następujące pola badawcze wymagające podjęcia dalszych pogłębionych analiz:

- (1) Po pierwsze, dotychczasowe badania naukowe podchodziły do zagadnienia państw rachitycznych – z reguły – od strony negatywnej. Innymi słowy, koncepcji

„państwa rachitycznego” przeciwstawiana była weberowska idea „państwa idealnego” w rozumieniu Zachodnim. Dlatego też sam koncept państw rachitycznych – współcześnie upolityczniony, etnocentryczny, jak również hegemoniczny o konotacjach interwencjonistycznych – wymaga zredefiniowania i dostosowania do dynamicznie zmieniających się uwarunkowań politycznych współczesnego świata.

(2) Po drugie, realizacja powyższych zamierzeń wymaga przeanalizowania w jaki sposób zróżnicowane formy, jak też źródła legitymizacji mogą zarówno wzmacniać – ale także osłabiać – instytucję państwa. W tej perspektywie, rachityczność państwa odnosi się nie tyle do braku zdolności rozumianej jako sprawność organizacyjna, instytucjonalna i finansowa państwa, ale – przede wszystkim – jako zdolność do tworzenia wspólnych norm, zasad, jak też regulacji prawnych uznawanych i podzielanych zarówno przez państwo, jak i społeczeństwo obywatelskie. Niniejsza kwestia jest szczególnie istotna, ponieważ niestabilność państwa może wynikać zarówno z braku zasobów i możliwości natury ekonomicznej, czy też technicznej, jak również z braku legitymizacji. A to uniemożliwia uczynienie z państwa rachitycznego stabilnej, zintegrowanej i dobrze funkcjonującej instytucji państwa prawa.

(3) Po trzecie, specyfika państwa rachitycznego w praktyce sprowadza się do niezdolności państwa do samodzielnego funkcjonowania jako suwerennego podmiotu politycznego w obrębie swoich granic. Tym samym, trzydzieści pięć lat po symbolicznym upadku muru berlińskiego (1989), zwiastującego zmianę paradygmatu równowagi sił na świecie, na międzynarodowej scenie politycznej pojawił się nowy – niemniej jednak istotny – problem dotyczący legitymizacji władzy w państwach rachitycznych, co stanowi niewątpliwie poważne wyzwanie dla współczesnej politycznej sytuacji międzynarodowej i globalnego systemu bezpieczeństwa.

Zasadniczym jednak problemem badawczym odnoszącym się do monografii *Unveiling Dynamics, Legitimacy and Governance in Contemporary States: Power in Fragility* jest konstatacja: na ile dynamika procesów legitymizujących poczynania władzy wpływa na efektywność rządowych strategii politycznych, ze szczególnym uwzględnieniem państw kruchych i upadających? Istotna wydaje się również kwestia: na ile zagadnienia legalności i uprawomocnienia instytucji administracyjnych i aparatu władzy państwa rachitycznego wpływają na dysfunkcję wyrażającą się w destabilizacji współczesnych relacji międzynarodowych i globalnej strategii bezpieczeństwa międzynarodowego?

Tak sformułowany problem badawczy domaga się również odpowiedzi na kilka dodatkowych kwestii odnoszących się do prezentowanej tematyki: na ile uwarunkowania

społeczno-polityczne wpływają na potencjał, sprawność i efektywność instytucji państwa, a w konsekwencji na specyfikę jego kruchości i – w rezultacie – zagadnienia legitymizacji władzy? W jaki sposób zagadnienia legitymizacji instytucji państwa wiążą się z postrzeganiem funkcjonowania władzy państwowej, a nie tylko z zagadnieniami o ich normatywnym charakterze? Na ile szczegółowa analiza i ukazanie typologii źródeł legitymizacji pozwalają przedstawić zagadnienie uprawomocnienia przede wszystkim jako domenę dynamicznego procesu wpisanego w zmieniające się realia ustrojowe danego państwa, niż jako polityczny fenomen o charakterze statycznym? W tym kontekście, istotny jest również sposób, w jaki powyższe zjawiska wpływają na cechy państwa rachitycznego i jego dynamikę politycznego funkcjonowania? Wiąże się to z analizą instytucji państw rachitycznych, ich profilem, strukturami składowymi, jak też poziomami funkcjonowania. Ważne w tym przypadku jest rozróżnienie między legitymizacją państwa i legitymizacją reżimu władzy. Kolejnym istotnym doprecyzowaniem kwestii badawczych dotyczących niniejszej dysertacji jest określenie napięć, uprzedzeń i sprzeczności, z jakimi borykają się międzynarodowi darczyńcy, zaangażowani w różnego rodzaju interwencje pomocowe. Nadrzędne jest w tym przypadku pytanie: na ile zagadnienie legitymizacji instytucji władzy państwowej może wpływać, a nawet kształtować decyzje międzynarodowych organizacji pomocowych? W tym kontekście, istotne jest opracowanie zaleceń dla organizacji reprezentujących społeczność międzynarodową, które określają profil, terminy, formy, konkretne obszary, jak też specyfikę międzynarodowych interwencji pomocowych. W różnym stopniu mogą one wzmocnić legitymację polityczną, a także wesprzeć instytucjonalną efektywność aparatu władzy państw funkcjonujących w politycznie niestabilnych regionach współczesnego świata.

Zasadniczym celem niniejszej monografii jest ukazanie złożonej dynamiki procesów rządzenia w odniesieniu do uwarunkowań geopolitycznych państw kruchych i politycznie niestabilnych. Wymaga to przeanalizowania podstawowych czynników odpowiedzialnych za kształtowanie procesów legitymizujących – jak też delegitymizujących władzę – a przez to wpływających na dynamikę przemian ustrojowych i procesów decyzyjnych państwa. Pozwala to zrozumieć wpływ zróżnicowanych form legitymizacji poczynań władzy na wielorakie rodzaje kruchości i niestabilności instytucji państwa. Realizacja tego celu wymagała opracowania struktury monografii, na którą składa się pięć rozdziałów: (1) pierwszy, omawia podstawowe pojęcia, specyficzne uwarunkowania i okoliczności polityczno-ustrojowe, jak też zasadniczą terminologię stosowaną w zakresie legitymizacji władzy i państw rachitycznych; (2) drugi rozdział, odnosi się do geopolitycznego usytuowania państw rachitycznych w

globalnym systemie bezpieczeństwa międzynarodowego; (3) trzeci, podejmuje problem zagadnień legitymizacji władzy i państwa rachitycznego w kontekście lokalnych (wewnątrzpaństwowych) uwarunkowań politycznych; (4) czwarty, analizuje problematykę legitymizacji władzy w kontekście państwa rachitycznego z punktu widzenia sytuacji międzynarodowej; (5) piąty, ostatni rozdział, dotyczy zagadnień kształtowania procesu pokojowego, jak też odbudowy instytucji państwa w odniesieniu do kwestii legitymizacji władzy rozumianej w kategoriach strategii polityczno-gospodarczej. Analizowane tutaj zagadnienia mają istotne znaczenie zarówno dla zrozumienia kluczowych instytucji władzy państwowej, jak też pierwszoplanowych organizacji międzynarodowych funkcjonujących w globalnym systemie bezpieczeństwa światowego.

Z powyższych analiz wynikają następujące hipotezy badawcze:

- (1) Zasadnicza krytyka koncepcji państwa rachitycznego skupia się na niespójności i niejednoznaczności pojęcia, które wymaga precyzyjnego zoperacjonalizowania. Posługując się terminem „państwo rachityczne” – powszechnie uznawanym za „zagmatwane”, wieloznaczne i mało precyzyjne – trudno wykorzystać je jako odpowiednie narzędzie opisujące różnorodność państw niestabilnych politycznie, zróżnicowane formy legitymizacji władzy, czy też wieloaspektowe elementy kształtowania strategii pomocowych i rozwojowych.
- (2) Prezentowana współcześnie klasyfikacja „państw rachitycznych” ilustruje perspektywę redukcjonistyczną, opartą – w dużej mierze – na jednym „politycznie poprawnym” modelu państwa. Niniejszy model odpowiada weberowskiemu ideałowi „państwa prawa” i ma niewiele wspólnego ze zróżnicowanymi kontekstami historycznymi i wielowymiarowymi procesami kształtowania się koncepcji państwa w globalnym kontekście antynomii polityczno-kulturowych. Rodzi się zatem pytanie: jak dostosować dotychczasowe analizy politologiczne dotyczące zagadnienia państw kruchych i legitymizacji ich ośrodków władzy, aby skupiały się one na tym, czego państwu brakuje, niż na tym, co już oficjalnie istnieje i funkcjonuje? Należy bowiem zwrócić uwagę także na inne – tradycyjne – formy organizacji społecznej i politycznej państwa, takie jak, m.in., hybrydowe porządki polityczne i instytucjonalne, różne stopnie suwerenności, zagadnienia legitymizacji i delegitymizacji władzy, itp.
- (3) Istniejące klasyfikacje i definicje państwa rachitycznego są – generalnie – opracowywane dla potrzeb organizacji międzynarodowych i ukierunkowane na donatorów zagranicznych. Innymi słowy, opierają się one na argumentacjach

darczyńców i analizach instytucji państw pretendujących do miana sponsorów wsparcia międzynarodowego, ale również promotorów „interwencji pomocowych”. Być może dlatego nie uwzględnia się tutaj zbyt mocno podmiotów krajowych, jak również nie bierze się dostatecznie pod uwagę specyficznie lokalnych uwarunkowań społeczno-politycznych konkretnych państw rachitycznych otrzymujących pomoc humanitarną i wsparcie na rzecz „zrównoważonego rozwoju”. Rodzi to obawy, że nawet międzynarodowe programy pomocowe mogą służyć realizacji strategii politycznych państw „silniejszych”, czy też mogą być wykorzystane – instrumentalnie – do uzasadniania interwencji zewnętrznych, wymierzonych w żywotne interesy państw „słabszych”. Z drugiej strony, nawet prezentowane współcześnie klasyfikacje państw rachitycznych są traktowane często z dużą rezerwą, a nawet nieufnością. Kategoryzacja klasyfikująca dane państwo jako politycznie niestabilne, kruche, bądź też upadłe wiąże się bowiem z wieloma negatywnymi konotacjami. Tego rodzaju kategoryzacje bardzo łatwo mogą być wykorzystane jako narzędzie stygmatyzacji danego państwa. W związku z tym, takie działania mogą przyczyniać się do utrwalania podatności państw kruchych i upadających na różnorakie destruktywne problemy i dodatkową destabilizację, poprzez zniechęcanie potencjalnych inwestorów zagranicznych. Dodatkowo, tego rodzaju „stygmatyzacja” może stać się doskonałym pretekstem do zaprezentowania państw rachitycznych – pomimo legitymizacji ich działań polityczno-gospodarczych – jako istotnego zagrożenia dla kwestii międzynarodowego rozwoju i globalnego bezpieczeństwa.

(4) Pomimo przynależności do tej samej kategorii, państwa rachityczne prezentują zróżnicowany poziom swojej kruchości i niestabilności politycznej. Ich wyeliminowanie wymaga zatem zastosowania odmiennych strategii działania.

(5) Nawiązując do poprzedniego argumentu, prezentowane współcześnie indeksy państw rachitycznych nie wyczerpują dostatecznie istoty problemu. Bardzo często zanedbywana jest tutaj rola wpływu i znaczenie „zewnętrznych” aktorów odpowiedzialnych za politykę zarówno wewnętrzną, jak też zagraniczną państw rachitycznych.

(6) Indeksy ukazujące i klasyfikujące stopień kruchości państw rachitycznych nie mają charakteru statycznego. Co więcej, wiele współczesnych analiz koncentruje się wyłącznie na wskaźnikach ilościowych, nie biorąc wystarczająco pod uwagę jakościowej ewolucji osiągnięć kraju w różnych innych – aczkolwiek istotnych – sektorach. Innymi słowy, klasyfikacje państw rachitycznych nie wyjaśniają i nie oddają

w pełni dynamicznej charakterystyki procesów zmian ustrojowych. Oznacza to, że „interwencje pomocowe” oparte na tych kategoryzacjach mogą przyczyniać się do dodatkowej destabilizacji instytucji administracyjnych państwa rachitycznego.

(7) Kategoryzacja i klasyfikacja państw rachitycznych i legitymizacji ich ośrodków władzy przedstawiają rzeczywistość podzieloną na różne stany niestabilności i kruchości, które można – przynajmniej teoretycznie – odseparować potencjalną „linią” odróżniającą jedno państwo od drugich. W pewnym sensie odzwierciedla to przekonanie, że nowoczesne państwo, które rozwinęło się w Europie i Ameryce Północnej jest – z definicji – „urzeczywistnieniem państwa prawa”, dojrzałości i politycznej „stabilności”. I na odwrót, państwa spoza tej strefy wydają się być „przednowoczesne”, politycznie niestabilne” i gospodarczo słabo rozwinięte. Wiąże się to z poważnymi konsekwencjami dla kwalifikowalności tych państw, zarówno jako podmiotów polityczno-gospodarczych, a nawet odbiorców pomocy zagranicznej wspierającej procesy budowy państwa (statebuilding).

(8) Wskaźniki i charakterystyki państw rachitycznych skupiają się przede wszystkim na instytucjach, a nie na ludziach (potencjał ludzki). Innymi słowy, oceniana jest w tym przypadku głównie zdolność i efektywność działania aparatu władzy. Nie analizuje się jednak znaczenia i wpływu strategii politycznych i reform ustrojowych ukierunkowanych na tworzenie i wzmacnianie ludzkiego potencjału i zdolności rozwojowych, a w tym także legitymizacji poczynań władzy. Co więcej, nawet jeśli uznaje się, że przede wszystkim słabe instytucje i nieefektywność strategii politycznych odpowiadają za kruchość i niestabilność państwa, należy jednak pamiętać, że to ludzie napędzają procesy przemian ustrojowych i dynamizują stopień funkcjonalności i efektywności instytucji administracji państwowej. Z drugiej strony, ściśle skoncentrowanie się na funkcjonowaniu instytucji i państwowych strategii politycznych pomija warunki i ograniczenia, które charakteryzują historyczny proces powstawania i rozwoju każdego państwa. Powyższe wymiary – relacyjny, socjologiczny i historyczny – są w dużej mierze nieobecne w istniejących kategoryzacjach i definicjach określających złożoną specyfikę państw rachitycznych. Ponadto, zbyt mało mówi się o genezie i dynamice czynników i procesów politycznych leżących u podstaw kruchości państwa i legitymizacji jego ośrodków władzy. Sama kategoryzacja nie pogłębia zatem zrozumienia istoty problemu, o ile stanowi uproszczenie złożoności, różnorodności i wielowymiarowości omawianych zjawisk.

Przyjęte hipotezy badawcze przedstawione w pracy habilitacyjnej zostały zrekonstruowane i odpowiednio zweryfikowane.

Specyfika badań naukowych, metoda badawcza oraz baza źródłowa wykorzystana w monografii

Prezentowana dysertacja ma charakter interdyscyplinarny, analizujący uniwersalność koncepcji legitymizacji władzy w kontekście uwarunkowań politycznych państw kruchych i upadających. Specyfika podjętych badań naukowych koncentruje się tutaj przede wszystkim wokół zagadnień dynamiki władzy, procesów kształtowania instytucji rządzenia i złożonego charakteru przemian ustrojowych zachodzących w obszarze niestabilnych politycznie państw współczesnego świata (uwarunkowania geopolityczne, społeczne, kulturowe, etc.). Realizacja niniejszego projektu badawczego wymagała ponadto odwołania się także do zagadnień typowych dla socjologii, prawa międzynarodowego, jak też ekonomii politycznej. Taka perspektywa pozwala bowiem na bardziej wszechstronną prezentację i interpretację przemian zachodzących w post-zimnowojennej rzeczywistości państw „rachitycznych” oraz umożliwia gruntowniejszą eksplikację szeregu zjawisk społeczno-politycznych i gospodarczych odnoszących się do ukazywanych zagadnień. Z kolei unikalność, uniwersalność i interdyscyplinarny charakter podjętych badań przekłada się na możliwość implantowania opracowanych tutaj wniosków nie tylko w obszarze – szeroko rozumianych – stosunków międzynarodowych, ale także do zastosowania ich do dalszych badań naukowych m.in. w takich dziedzinach jak politologia, socjologia polityki, teoria zarządzania, czy też zagadnienia bezpieczeństwa międzynarodowego, itd.).

Wprawdzie metoda badawcza wykorzystywana w niniejszej monografii odpowiada wprawdzie dyscyplinie stosunki międzynarodowe, zakłada jednak również heterogeniczne podejście do zagadnień poruszanych w rozprawie. Zastosowano tutaj, m.in. metodę modelowania procesów politycznych uwzględniającą możliwość pojawiania się ewentualnych zagrożeń dotyczących realizowanej strategii bezpieczeństwa na poziomie zarówno krajowym, jak też międzynarodowym, a także konstruowanie scenariuszy rozwoju polityki wewnętrznej i zagranicznej w oparciu o najbardziej prawdopodobne trendy. Metoda modelowania ma praktyczne zastosowanie, m.in. w analizie zagadnień dotyczących narodowej racji stanu, jak też w badaniu specyfiki stosowanych strategii polityki wewnętrznej i zagranicznej. Z kolei, w

badaniu materiałów źródłowych posłużono się takimi metodami jak: analiza treści³, analiza syntaktyczna i semantyczna⁴, jak też metoda refleksyjności⁵.

W celu identyfikacji kluczowych elementów bezpieczeństwa regionalnego i globalnego w kontekście polityki wewnętrznej i zagranicznej państw rachitycznych autor wykorzystuje także analizę porównawczą, metodę konstruowania typologii i analizę danych statystycznych. W odniesieniu do eksplorowanych kwestii, ważną metodą pomagającą w osiągnięciu celów badawczych jest analiza różnych czynników polityki zagranicznej, odnoszących się zarówno do wymiaru regionalnego, jak też globalnego. Umożliwia to bardziej szczegółowe określenie stopnia wpływu niektórych aspektów systemu bezpieczeństwa na planowanie strategiczne polityki zagranicznej. Powyższe metody badawcze nawiązują do zastosowanego w monografii podejścia deskryptywnego, które zwraca szczególną uwagę na dynamikę uwarunkowań, w jakich zachodzi badane zjawisko. Opracowanie omawianych zagadnień wymagało również odwołania się także do indukcyjno-dedukcyjnych metod badawczych, jak też do skorzystania z osiągnięć metodologii wykorzystywanej w naukach nomotetycznych (wyjaśniających kwestie definiowania, formułowania reguł i praw, stawiania hipotez oraz ich refutacji itd.) oraz ideograficznych (opisujących fakty jednostkowe, indywidualne i konkretne).

Opracowując powyższą dysertację, wykorzystano rozległą literaturę przedmiotu. Podstawowym źródłem dla niniejszej monografii stały się oficjalne publikacje instytucji międzynarodowych, jak też dokumenty i sprawozdania z posiedzeń organów rządowych, które oddają atmosferę i odzwierciedlają złożoną specyfikę współczesnych uwarunkowań

³ Analiza treści to metoda badawcza służąca obiektywnemu, systematycznemu, jakościowemu i ilościowemu opisowi badanych zagadnień. Por. Ch. Lamont, *Research Methods in International Relations*, London & Los Angeles: SAGE, 2022, 139-158.

⁴ W przypadku niniejszej metody badawczej, rozpoznawanie kategorii syntaktycznych dokonywane jest w pierwszej kolejności, a na podstawie otrzymanej struktury składniowej wykonywana jest analiza semantyczna. Innymi słowy, na otrzymanej strukturze składniowej dokonywana jest analiza pola semantycznego danego pojęcia. Por. D. El Kurd, *Mixed Methods Research*, in: R. J. Huddleston, T. Jamieson, P. James (eds.), *Handbook of Research Methods in International Relations*, Cheltenham, UK & Northampton, MA, USA: Edward Elgar Publishing, 2022, 570-581.

⁵ Z kolei metoda refleksyjności pozwala na dywagacje kontekstowe poprzez odnoszenie własnych analiz badawczych do różnych aspektów uwarunkowań współczesności, własnych doświadczeń, działań i praktyk oraz innych sfer życia. Innymi słowy, metoda refleksyjności oznacza wykorzystanie umiejętności meta-poznawczych („myślenia o myśleniu”), kreatywności oraz zdolności do zajmowania krytycznego stanowiska wobec określonych problemów społeczno-politycznych i gospodarczych. Metoda refleksyjności pozwala nie tylko na opis sposobu myślenia ludzi, lecz także na opis tego, w jaki sposób konkretna społeczność konstruuje swoje doświadczenia. Doświadczenia budowane są zaś w oparciu o myśli, uczucia i działania oraz relacje z innymi. Co więcej, wszystkie niniejsze aktywności dzieją się w określonych kontekstach, które również wzmagają uwzględnienia. Por. Ch. Lamont, *Research Methods*, 26-32.

geopolitycznych. Istotną rolę odgrywają tutaj opracowania podejmujące zagadnienia związane z historią polityczną i współczesną transformacją ustrojową krajów „Trzeciego Świata”. Wykorzystana tutaj literatura pozwala nie tylko na szersze ukazanie kwestii funkcjonowania państw kruchych i upadających, ale również umożliwia wyakcentowanie szczególnie interesujących aspektów związanych z ich postkolonialnymi przemianami w wymiarze społeczno-politycznym i gospodarczym. Daje to również możliwość bardziej obiektywnego ujęcia analizowanej problematyki w kontekście współczesnych procesów globalizacyjnych.

Wyniki przeprowadzonych badań i możliwości ich ewentualnego wykorzystania

Prezentowana dysertacja łączy w sobie wątki odnoszące się do wielowymiarowych kwestii kształtowania się instytucji państwa na poziomie lokalno-krajowym z dynamiką procesów charakterystycznych dla uwarunkowań i relacji międzypaństwowych w wymiarze globalnym. Istotnym jej *novum* jest oryginalne zaprezentowanie i reinterpretacja szeregu kluczowych zagadnień z dziedziny stosunków międzynarodowe, co pozwala na sformułowanie przeze mnie następujących wniosków:

- (1) określone formy legitymizacji władzy odnoszą się do dystynktywnego rodzaju słabości i kruchości państwa, co jest związane z odmiennymi uwarunkowaniami geopolitycznymi, jak też specyfiką dysfunkcyjności państw rachitycznych. Legitymizacja władzy okazuje się doskonałym narzędziem kształtowania, wpływania i koordynowania działań politycznych, zwłaszcza w odniesieniu do zdestabilizowanych regionów współczesnego świata;
- (2) Szczególnie ważne jest tutaj rozróżnienie między tymczasową a przewlekłą „kruchością” instytucji państwa. Ma to istotne znaczenie przy określaniu „oczekiwań” dotyczących specyfiki międzynarodowych interwencji pomocowych i ich charakteru. Uprawomocnienie działań aparatu władzy państw rachitycznych wpływa na strategię funkcjonowania organizacji międzynarodowych i ich zdolności do opracowywania nowych norm, zasad i procedur dotyczących programów i interwencji pomocowych w zdestabilizowanych regionach świata. Słabe uwiarygodnienie działalności międzynarodowych organizacji pomocowych wśród tubylczych elit politycznych i społeczeństwa obywatelskiego utrudnia, a często uniemożliwia uzyskanie poparcia rządów do realizacji istotnych strategii i celów politycznych, jak też blokuje ratyfikację nowych umów międzynarodowych;

(3) Kwestia państw rachitycznych o słabej legitymizacji władzy wiąże się z poważnymi wyzwaniami, a także bezprecedensowymi konsekwencjami dotyczącymi eskalacji konfliktów militarnych destabilizujących nie tylko same państwa i regiony, ale także dezorganizujących całą globalną koncepcję bezpieczeństwa międzynarodowego. Dochodzą do tego rozliczne napięcia społeczno-polityczne, z jakimi muszą zmierzyć się międzynarodowi darczyńcy, którzy zobowiązali się do wzięcia odpowiedzialności za interwencje pomocowe. Legitymizacja władzy wpływa zatem na zdolność organizacji międzynarodowych do zapewnienia zgodności ich działania z globalnymi uwarunkowaniami, zasadami i normami funkcjonowania. Mimo wszystko jednak, legitymizacja jest znacznie tańszym sposobem zapewnienia zgodności i stabilności systemowej, niż przymus;

(4) Istotne jest tutaj uwzględnienie stopnia, formy i konkretnego rodzaju „kruchości” instytucji państwa jako fundamentalnego przedmiotu i zasadniczego odniesienia określającego charakter i specyfikę interwencji pomocowych (wielkość, zasięg, czas trwania, itd.);

(5) Wreszcie, legitymizacja poczynąń instytucji państwa, a także różnego rodzaju organizacji międzynarodowych, warunkuje wiele fundamentalnych kwestii normatywnych dotyczących zarządzania, zarówno w wymiarze lokalnym, jak też globalnym. Brak legitymizacji instytucji państwa w społeczeństwie obywatelskim przyczynia się nie tylko do pogłębienia sytuacji kryzysowych, powiększenia deficytu demokracji, ale przede wszystkim grozi anarchizacją całego aparatu władzy.

Wkład osiągnięcia w rozwój dyscypliny Stosunki Międzynarodowe

Konieczność uwzględnienia właściwego kontekstu społeczno-politycznego, a także brak znormalizowanych modeli i strategii działania społeczności światowej wobec państw rachitycznych jest zasadniczym problemem dla całej społeczności międzynarodowej, a zwłaszcza dla agencji pomocowych, jak też międzynarodowych darczyńców. W tym sensie, sam już fakt zakwalifikowania przez gremia międzynarodowe do kategorii „państw rachitycznych” niesie ze sobą poważne – aczkolwiek ambiwalentne – konsekwencje. W szerszym kontekście, takie poczynania dynamizują współczesny dyskurs na ten temat. Umożliwia to, m.in. redefiniowanie sposobu działania międzynarodowych organizacji pomocowych, określanie priorytetów programowych w oparciu o realne wymagania aktualnej sytuacji politycznej, bez uwzględniania standardów poprawności politycznej, co – w

konsekwencji – warunkuje konsolidację i skoordynowane działania globalnych struktur organizacyjnych instytucji odpowiedzialnych za międzynarodowy rozwój, współpracę i bezpieczeństwo.

Jak pokazuje niniejsza monografia, reżimy polityczne państw rachitycznych prezentują złożoną sieć społeczno-politycznych, kulturowych i ekonomicznych uwarunkowań formalnych i strukturalnych, których zrozumienie wymaga głębokiej wiedzy i skrupulatnej analizy porównawczej. Sam bowiem fenomen państwa rachitycznego jest zjawiskiem niezwykle złożonym, wielowymiarowym, ale także niejednoznacznym. Jako specyficzna forma państwowości rozwija się praktycznie we wszystkich szerokościach geograficznych i pojawia się w zróżnicowanych formach, uwarunkowanych poziomem kultury politycznej oraz czynnikami psychospołecznymi i psychopolitycznymi społeczeństwa obywatelskiego. Reprezentujące przez te państwa systemy władzy, ich specyfika, różnorodność i tożsamość, a jednocześnie anormatywność i nietypowość, w wielu przypadkach warunkują, a nawet determinują sposoby uprawiania polityki zarówno w wymiarze wewnętrznym, regionalnym, jak też międzynarodowym. Wybór właściwej strategii politycznego działania uzależniony jest tutaj od zasobów gospodarczych, potencjału materiałowo-ludzkiego, jak też kreatywności i efektywności politycznej instytucji administracyjnych danego państwa.

Ponadto, przedstawione w dysertacji analizy ukazują genezę i charakter politycznego funkcjonowania zróżnicowanych form legitymizacji władzy, ze szczególnym uwzględnieniem ich potencjalnych możliwości adaptacyjnych w zróżnicowanej rzeczywistości geopolitycznej, skuteczności realizacji własnych oryginalnych form politycznego oddziaływania, co umożliwia skuteczne uwiarygodnienie i uprawnomożnienie instytucji państwa, zarówno na poziomie krajowym (lokalnym), jak i międzynarodowym (globalnym). Oczywiście, oficjalnie obowiązująca i uwierzytelniająca działania organów państwa ideologia i realizowana doktryna polityczna odgrywają tutaj zasadniczą rolę. Ten aspekt jest szczególnie istotny, ponieważ współczesne reżimy polityczne państw rachitycznych poddawane są nieustannie dynamicznemu procesowi instytucjonalnej adaptacji, co ma na celu usprawnienie ich funkcjonowania.

Fundamentalną kwestią omawianych tutaj zagadnień jest bowiem utrzymanie kontroli społeczno-politycznej przez centrum władzy, jak również zagwarantowanie porządku publicznego. Powyższa kwestia jest warunkiem niezbędnym dla osiągnięcia zasadniczych celów politycznych państwa. Bardzo często dążenia do stworzenia stabilizacji społeczno-politycznej, a w konsekwencji ładu wewnętrznego, wiążą się z narzuceniem jednego systemu wartości na całą zróżnicowaną społecznie i kulturowo wspólnotę państwa, co może stać się

źródłem poważnych konfliktów. Zróżnicowane uwarunkowania polityczne kształtujące specyfikę rządów państw rachitycznych, charakterystyczne dla nich instytucje administracyjne, prezentowane normy i formy działania, jak też stosowane procedury, stają się zatem istotnym elementem ich zdolności adaptacyjnych. Warto w tym kontekście podkreślić rolę uwiarygodnienia (legitymizacja) ideologii kształtującej dynamikę, charakter i specyfikę przemian ustrojowych, które są również kluczowym elementem strategii politycznego przetrwania państw słabych i rachitycznych.

Podsumowując zatem wyniki przeprowadzonych badań i unikalny wkład osiągnięcia w rozwój dyscypliny stosunki międzynarodowe należy wyeksponować następujące elementy:

- (1) Po pierwsze, czynnikiem decydującym o istotnym znaczeniu powyższych kwestii jest rola pragmatyzmu politycznego dotyczącego ideologii kształtującej zasadnicze komponenty państwa. Innymi słowy, oficjalnie obowiązująca ideologia odgrywa tutaj istotną rolę w dostarczaniu uzasadnienia dla istniejącego reżimu politycznego i generowaniu akceptowalnej społecznie formy legitymizacji władzy, co warunkuje skuteczność jej działania.
- (2) Drugim istotnym elementem jest różnorodność istniejących w państwach rachitycznych reżimów politycznych – głównie o proveniencji autorytarnej – usytuowanych w szerokim spektrum uwarunkowań społeczno-politycznych i zdeterminowanych – wspomnianym wcześniej – pragmatycznym charakterem głoszonej oficjalnie ideologii. Powyższa kategoryzacja jest znacznie trudniejsza do opisania ze względu na częstą „hybrydowość” reżimów władzy;
- (3) Dlatego też kolejnym ważnym czynnikiem jest – charakterystyczne dla państw rachitycznych – wielopoziomowe funkcjonowanie reżimów władzy. Powyższy aspekt jest istotnym wyzwaniem zwłaszcza dla państw o ugruntowanych tradycjach demokratycznych. W wielu jednak przypadkach niska efektywność instytucjonalnych systemów władzy demokratycznej, chroniczne kryzysy gospodarcze i społeczno-polityczna niestabilność instytucji państwowych nie tylko podważają autorytet współczesnych systemów demokratycznych, ale także tworzą przestrzeń dla radykalnie populistycznych koncepcji systemowych, często o cechach typowo autorytarnych. Zwrócenie uwagi na powyższe elementy wydaje się być niezbędnym warunkiem dla zrozumienia funkcjonowania instytucji administracyjnych aparatu władzy w państwach kruchych i upadających.
- (4) Dynamika funkcjonowania, efektywność, a co za tym idzie, ekspansja autorytarnych enklaw władzy operujących na tzw. „subpaństwowym” poziomie państw

rachitycznych – często konkurencyjnych wobec oficjalnego ośrodka władzy w państwie – prowadzić może do naśladowania tego typu „strategii działania” przez inne subpaństwowe podmioty władzy. W konsekwencji, radykalnie autorytarne formy ustrojowe mogą uzyskać istotny wpływ także na poziomie krajowym, jeśli zdołają one zapewnić sobie stabilność społeczno-polityczną, względny dobrobyt i perspektywę gospodarczego rozwoju. Należy również zauważyć, że powyższe formy ustrojowe zawsze mają charakter dynamiczny i stale ewoluują, dostosowując się do zmieniającej się sytuacji geopolitycznej.

(5) Poza tym, już od początku XXI wieku obserwuje się niepokojący spadek zaufania dla poczynąń demokratycznych systemów władzy państwowej. Wyraża się to w kilku niepokojących aspektach: (a) przyspieszone tempo dystrofii i dezintegracji demokratycznych zasad zarządzania państwem, (b) degeneracja tzw. demokratycznego „systemu wartości”, (c) kryzys efektywności i skuteczności demokratycznych systemów planowania strategicznego, (d) szerzenie się ruchów ekstremistycznych i autorytaryzmu na obszarach strategicznie ważnych (m.in. problem napływu emigrantów do krajów Zachodnich), (e) radykalizacja haseł populistycznych, (f) spadek zainteresowania promocją konstruktywnych modeli demokratycznych przez mocarstwa zachodnie, itd.

We wszystkich bowiem systemach władzy państwowej obowiązują reguły i zasady, które regulują i rządzą zachowaniem kluczowych aktorów funkcjonujących na danej arenie politycznego działania. Należą do nich, m.in. zróżnicowane rodzaje praw, dyrektyw i norm, które rywalizują ze sobą nie tylko stopniem poszanowania i akceptacji tradycyjnych wartości, ale także ich przestrzeganiem oraz wprowadzaniem w realną rzeczywistość politycznej *praxis*. Takie zatem elementy jak, m.in. przymus, interes własny, uprawomocnienie i legitymizacja instytucji władzy, są zatem klasycznymi formami kontroli społecznej. Każdy z tych elementów generuje zgodność – bądź też niezgodność – z zasadami funkcjonowania instytucji państwa poprzez inny – często alternatywny – mechanizm kontrolny. W kontekście legitymizacji instytucji państwa rachitycznego i uprawomocnienia jego działań, różnego rodzaju formy sprawowania władzy mogą funkcjonować na różnych poziomach, a – w konsekwencji – oddziaływać na specyfikę uwarunkowań geopolitycznych, zarówno w wymiarze lokalno-regionalnym, a nawet globalnym.

5. Informacja o wykazywaniu się istotną aktywnością naukową albo artystyczną realizowaną w więcej niż jednej uczelni, instytucji naukowej lub instytucji kultury, w szczególności zagranicznej.

5. 1. Stwierdzenie, czy habilitant „wykazuje się istotną aktywnością naukową albo artystyczną realizowaną w więcej niż jednej uczelni, instytucji naukowej lub instytucji kultury, w szczególności zagranicznej” (art. 219. ust. 1 pkt 3, Ustawa z dnia 20 lipca 2018 r. *Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce*).

1. Od października 2023 roku zatrudniony zostałem w Wyższej Szkole Społeczno-Gospodarczej w Przeworsku.
2. Od roku akademickim 2023/2024 współpracuję ze Katolickim Uniwersytetem Lubelskim Jana Pawła II (Katedra Świata Hiszpańskiego, Polityki i Relacji Międzynarodowych) w charakterze profesora wizytującego.
3. Istotna aktywność naukowa była realizowana na uczelni zagranicznej w latach 2002-2005, gdzie pracowałem jako profesor teologii moralnej, etyki, filozofii polityki i stosunków międzynarodowych w Salvatorian Institute of Philosophy & Theology (obecnie: Jordan University College) w Morogoro/Tanzania.
4. W 1998 roku, po uzyskaniu święceń presbiteratu, podjąłem posługę kapłańską w Archidiecezji Lubelskiej. W ramach moich obowiązków duszpasterskich pracowałem w wielu szkołach podstawowych i średnich jako katecheta oraz duszpasterz akademicki na Politechnice Lubelskiej (2000-2003). W 2006 r. podjąłem pracę duszpasterską w diecezji Rockville Centre, NY w USA, gdzie – w ramach zajęć zleconych – współpracowałem z wieloma ośrodkami naukowymi i dydaktycznymi (np.: Malloy College, czy też szereg szkół polonijnych na terenie diecezji Rockville Centre, NY).
5. Współpracując ze środowiskiem naukowym, recenzowałem również liczne artykuły naukowe w takich renomowanych czasopismach jak „Seminare”, czy też „Studia Gilsoniana”.
6. Dzięki udziałowi w konferencjach naukowych nawiązałam rozliczne kontakty, które umożliwiły mi podjęcie współpracy naukowej z przedstawicielami innych ośrodków naukowych w Polsce i zagranicą. Między innymi, współpraca nawiązana z ks. prof. dr. hab. Henrykiem Sławińskim z Uniwersytetu Papieskiego Jana Pawła II w Krakowie zaowocowała opublikowaniem kilku opracowań naukowych oraz grantem naukowym, który polegał na autorskim przetłumaczeniu serii artykułów na język angielski do

czasopisma POLONIA SACRA (finansowanie ze środków Ministerstwa Edukacji i Nauki na podstawie umowy nr RCN/SN/0097/2021 z dnia 14.12.2022 r.).

5.2. Syntetyczno-ilościowe zestawienie dorobku naukowego

Od momentu uzyskaniu stopnia doktora mój dorobek naukowy obejmuje czterdzieści cztery publikacje: pięć monografii książkowych; jeden rozdział w punktowanym zagranicznym opracowaniu naukowym oraz trzydzieści osiem recenzowanych artykułów naukowych. W celu dotarcia do szerszego kręgu środowisk naukowych na świecie, większość moich publikacji wydanych zostało drukiem w języku angielskim.

Prace opublikowane po uzyskaniu stopnia doktora pozwoliły mi zgromadzić łącznie 2895 punktów według listy ministerialnej dotyczącej czasopism punktowanych. Wśród opublikowanych monografii i artykułów, którym przyznawane są punkty ministerialne na podstawie *Załącznika do Komunikatu Ministra Edukacji i Nauki z dnia 1 grudnia 2021 r. w sprawie wykazu czasopism naukowych i recenzowanych materiałów z konferencji międzynarodowych* znajdują się: 4 monografie (każda z nich oszacowana jest na 120 pkt), 7 tekstów naukowych opublikowanych w czasopismach za 100 punktów, 16 artykułów za 70 pkt, 12 opracowań w czasopismach za 40 pkt, 2 publikacje za 20 pkt, i jedna za 75 pkt. W moim dorobku - po uzyskaniu stopnia doktora - znajdują się także opracowania opublikowane w czasopismach o międzynarodowym zasięgu, indeksowane w bazach Web of Science (WoS), jak też Scopus. Według Google Scholar spośród 44 moich publikacji 20 pozycji jest cytowanych przez innych autorów, a łączna liczba cytowań - po wyłączeniu autocytowań - wynosi 32. Z kolei indeks Hirscha: 5.

5.3. Udział w konferencjach naukowych

Po uzyskaniu stopnia doktora brałem czynny udział w konferencjach naukowych, gdzie zaprezentowałam moje referaty, zarówno w języku angielskim, jak też polskim:

1. Konferencja międzynarodowa: *“Changes and Identity”* zorganizowana przez Jordan University College w Morogoro/Tanzania w dniach 09 maja -10 maja 2019 r. W trakcie niniejszej konferencji wygłosiłem referat zatytułowany: *„E Pluribus Unum: The Basic Principles of American Political Culture”*.

2. Konferencja międzynarodowa: *“And the Gates of the Netherworld shall not prevail against it (Mt 16, 18). The Church in the Face of Crises and Challenges over the Centuries”*, która odbyła się 10 czerwca 2021 r. w Katolickim Uniwersytecie Lubelskim Jana Pawła II. Uczestnicząc w konferencji wygłosiłem referat: *Looking the Devil in the Eyes. Totalitarianism and Cardinal Stefan Wyszyński's Humanitarian-Personalist Concept of Socio-Political Life*.
3. Konferencja międzynarodowa: „Redefinition in Spirituality”, która odbyła się 6 czerwca 2022 r. w Katolickim Uniwersytecie Lubelskim Jana Pawła II. Wygłosiłem tam referat zatytułowany: „Zmiana paradygmatu duchowości – współczesny kontekst amerykański”.
4. W ramach krajowego sympozjum „LXIV Dni Duchowości KUL” odbywającym się pod hasłem „Duchowość w czasie przełomu” w dniu 7 czerwca 2021 r. wygłosiłem referat zatytułowany: „Godność człowieka nienarodzonego: katolicy na styku z polityką i życiem publicznym na przykładzie kościoła USA”.
5. I Kongres Polskiego Towarzystwa Stosunków Międzynarodowych, który odbył się w Łodzi, w dniach 9-10 listopada 2023 roku. Zaprezentowałem wówczas referat: *Cause and Effect of Military Conflicts in the Context of Sub-Saharan Africa's Fragile States*.
6. I Kongres Polskiego Towarzystwa Stosunków Międzynarodowych, który odbył się w Łodzi, w dniach 9-10 listopada 2023 roku. Wygłosiłem tam również referat zatytułowany: *Hybrid Regimes and Political (Dis)-Order in the Context of Post-Cold War International Relations*.

5. 5. Członkostwo w organizacjach i stowarzyszeniach naukowych

Jestem członkiem następujących organizacji i stowarzyszeń naukowych:

1. Towarzystwo Naukowe KUL – od 2022 r.
2. Polskie Towarzystwo Studiów Międzynarodowych – od 2023 r.

6. Informacja o osiągnięciach dydaktycznych, organizacyjnych oraz popularyzujących naukę

6.1. Osiągnięcia dydaktyczne

1. W trakcie swojej pracy zawodowej w Salvatorian Institute of Philosophy & Theology (obecnie Jordan University Collage) w Tanzanii, prowadziłem zajęcia w formie wykładów, ćwiczeń i konwersatoriów. Tematyka prowadzonych przeze mnie zajęć dydaktycznych była spójna z moimi zainteresowaniami naukowymi. Z kolei problematyka omawiana w trakcie zajęć często stawała się inspiracją do podejmowania badań naukowych, a otrzymywane wyniki wzbogacały treści prezentowane studentom. Do moich osiągnięć dydaktycznych w okresie 2003-2005 zaliczam również promotorstwo wielu prac licencjackich (35 prac licencjackich) oraz magisterskich (23 prac magisterskich). Moje zajęcia były wysoko oceniane przez studentów w anonimowych ankietach oceny zajęć, co potwierdziły również pozytywne oceny przełożonych uzyskane w wyniku hospitacji moich zajęć.
2. Do moich osiągnięć dydaktycznych zaliczam pracę ze studentami w Wyższej Szkole Społeczno-Gospodarczej w Przeworsku.
3. Istotną rolę w mojej pracy dydaktycznej odgrywają zajęcia ze studentami KUL (Katedra Świata Hiszpańskiego, Polityki i Relacji Międzynarodowych) gdzie uczestniczę w zajęciach w charakterze profesora wizytującego.

6.2. Działalność organizacyjna

1. Moja działalność organizacyjna jest związana z aktywnością dydaktyczną i naukową realizowaną głównie w okresie mojej pracy w Salvatorian Institute of Philosophy & Theology (obecnie Jordan University Collage), w Tanzanii. Byłem tam m.in. uczestnikiem nieformalnego zespołu, który opracował wstępne założenia i program nowo powstającej specjalności *African Political Philosophy* realizowanej nieprzerwanie od roku akademickiego 2003/2004. Uczestniczyłem w opracowywaniu pytań egzaminacyjnych z zakresu zagadnień dotyczących tematyki przedmiotów realizowanych przez pracowników „*Social and Political Department*”, które obowiązywały w trakcie egzaminów dyplomowych dla studentów kończących studia licencjackie, jak również magisterskie (*Bachelor*, jak też *Master Degree*).
2. W Wyższej Szkole Społeczno-Gospodarczej w Przeworsku aktywnie uczestniczę w życiu uczelni, organizując - bądź też współorganizując - wiele spotkań o charakterze międzyuczelnianym, zarówno na szczeblu lokalnym i krajowym, jak też międzynarodowym.

6.3. Działalność popularyzująca naukę

Po uzyskaniu stopnia doktora wielokrotnie byłem uczestnikiem wielu naukowych sympozjów i konferencji, krajowych i międzynarodowych, podejmujących istotne tematy z zakresu historii, filozofii, kultury polskiej i amerykańskiej, afrykanistyki, stosunków międzynarodowych, jak też kwestie związane z działalnością Kościoła Katolickiego w Polsce i na świecie. Jestem autorem jedynej w Polsce monografii ukazującej historię polityczną Tanzanii w kontekście przemian ustrojowych Subsaharyjskiej Afryki Wschodniej [*Tanzania: Narodziny i funkcjonowanie państwa*, Toruń: Wydawnictwo Marszałek, 2007, ss. 338. ISBN: 978-83-7441-652-8].

Dobrym przykładem mojego zaangażowania w popularyzację nauki była moja działalność w kontekście uchwalenia przez Sejm i Senat RP osoby prymasa Stefana Wyszyńskiego patronem roku 2021. Starając się przybliżyć postać Kardynała Stefana Wyszyńskiego, jego działalność i wpływ na społeczno-polityczną rzeczywistość powojennej Polski, wydałem trzy obszerne monografie - w tym dwie w języku angielskim - oraz wiele artykułów ukazujących jego życie i spuściznę naukowo-duszpasterską. Powyższe prace miały istotną wartość i znaczenie dla popularyzacji tych zagadnień w środowisku międzynarodowym.

Istotnym aspektem mojej działalności popularyzującej naukę było również wygłoszenie wielu prelekcji skierowanych do środowisk zarówno amerykańskich i kanadyjskich, jak też polonijnych, gdzie niniejsza problematyka jest mało znana. Uczestniczyłem również w wielu projektach organizowanych m.in. przez „Kongres Polonii Amerykańskiej”. Miały one na celu zaprezentowanie historii i znaczenia Polski w świecie współczesnym na forum międzynarodowym. Istotnym momentem były tutaj przygotowania do beatyfikacji Kardynała Stefana Wyszyńskiego. W związku z tym, wielokrotnie brałem aktywny udział w spotkaniach i konferencjach popularyzujących historię Polski i spuściznę Prymasa Tysiąclecia zarówno w środowiskach polonijnych, jak też międzynarodowych.

7. Inne informacje

Od 2006 roku pracuję w diecezji Rockville Centre, NY w Stanach Zjednoczonych jako ksiądz katolicki. Generalnie, moim zasadniczym wymiarem działalności jest praca duszpasterska w środowisku amerykańskim, które charakteryzuje się wieloetnicznością i wielokulturowością.

- (1) Biorę również aktywny udział w działalności środowisk polonijnych, w tym „Kongresu Polonii Amerykańskiej”, czy też „Polish-American Priests Association”.

- (2) Z ramienia diecezji Rockville Centre/NY byłem duszpasterzem i pastoralnym opiekunem amerykańskich skautów (pack 690) w Seaford, NY.
- (3) Współpracuję również z amerykańską siecią szkół polonijnych (przede wszystkim z „Polską Szkołą im. Św. M.M. Kolbego w Riverhead, NY, organizując prelekcje, imprezy o charakterze naukowo-dydaktycznym, jak również patriotycznym.
- (4) Od 2020 roku organizuję uroczystości religijne i kulturalne w wieloetnicznej parafii p.w. Our Lady of Ostrabrama w Cutchogue, NY.

Ryszard Ficek

(podpis wnioskodawcy)